

یعنی تا زمانی که هیچ قانون رسمی در حمایت از حقوق زنان به تصویب نرسیده و هیچ نهادی رسماً متولی آموزش و تربیت آنها نشده بود.

۳. تعبیر مرحوم دکتر ناصر تکمیل همایون

۴. از جمله این گروه‌ها علما و روحانیون بودند که در این امر پیشتاز بودند. بسیاری از مراجع، علما، فضل‌ا مدرسان و طلاب حوزه‌های علمیه عراق و ایران با صدور اعلامیه‌هایی که در روزنامه مجلس به چاپ می‌رسید، مردم را به دادن کمک‌های مالی بلاعوض و یا قرضه و یا خریدن سهام بانک تشویق می‌کردند و خود نیز با هدایای مالی، پیشگام این حرکت ملی شدند. این کمک‌ها در حالی صورت می‌گرفت که حوزه‌های علمیه نجف و کربلا در مضیقه شدیدی مالی به‌سر می‌بردند و طلاب روزهای سختی را می‌گذراندند که آقانهجفی قوچانی (که در آن زمان از طلاب حوزه علمیه نجف اشرف بود)، در کتاب سیاحت شرق خود، وضعیت اسفبار و رقت‌انگیز زندگی طلبگی آن ایام را به‌تفصیل شرح داده است.

ناگفته نماند که این حمایت‌ها و کمک‌های مردمی، الزاماً به‌منزله مشروطه‌خواهی آنان نبود؛ بلکه نشانه میهن‌دوستی و پاسداری از استقلال سیاسی و عدم اتکاء به بیگانه بود؛ از همین‌رو در میان اسامی علما و فضلا و طلاب کمک‌کننده، کسان بسیاری را می‌توان مشاهده کرد که تا پیش از آن هیچ‌گونه اعلامیه جمعی و یا فردی در تأیید و پشتیبانی از مشروطیت صادر نکرده‌اند. به‌عنوان مثال، در اعلامیه‌ای که به‌همین مناسبت با عنوان «اتحادیه کربلای معلّی» در ۸ ربیع‌الثانی ۱۳۲۸ ق صادر شد، نام «فقه‌الاسلام آقا شیخ عبدالکریم یزدی» در ردیف دوم «صورت اسامی اعانه‌دهندگان علما و طلاب کربلای معلّی، زاده‌الله شرفاً، دیده می‌شود که مبلغ ۵ قران (ریال) کمک کرده است. وی همان آیت‌الله حاج شیخ عبدالکریم یزدی معروف است که بعداً حوزه علمیه قم را تأسیس کرد و به مرجعیت رسید. ر. ک. به: [روزنامه] ایران نو، سال ۱، ش ۱۹۲، مورخ ۲۰ ربیع‌الثانی ۱۳۲۸، ص ۱.

در اعلامیه دیگری که تحت عنوان «طلاب اصفهانی مهاجر به نجف اشرف» در قبل از ۲۷ ربیع‌الثانی ۱۳۲۸ ق خطاب به مجلس شورای ملی صادر شده، نام فضلای برجسته حوزه نجف، همچون آقای سیدابوالحسن (آیت‌الله اصفهانی)، آقای میرزا محمدحسین نائینی، آقا ضیا‌الدین عراقی و آقای حسین بروجردی (آیت‌الله بروجردی) آمده است که به‌ترتیب: ۸ قران، ۹ قران، ۸ و ۸ شاهی و ۱۸ قران و ۱۶ شاهی پول نقد کمک کرده‌اند. ر. ک. به: [روزنامه] مجلس، سال ۳، ش ۱۱۰، مورخ ۲۷ ربیع‌الثانی ۱۳۲۸، ص ۳.

۵. احمد کسروی، تاریخ مشروطه ایران، تهران، امیرکبیر، چاپ چهارم ۱۳۴۳، ص ۱۸۱ و ۱۸۲. ۶. در اصل سه نقطه.

۷. مهدی نورمحمدی، قزوین در انقلاب مشروطیت، قزوین، حدیث امروز، ۱۳۸۲، ص ۴۱ و ۴۲. ۸. ر. ک. به: محمدحسن رجبی، فرهنگنامه زنان ایرانی و پارسی‌گوی از آغاز تا مشروطه، تهران، سروش، ۱۳۹۴، ص ۷۶ و ۱۷۷؛ به‌نقل از: خاطرات سردار مریم بختیاری، ویرایش غلام‌عباس نوروزی بختیاری، تهران، آژران، ۱۳۸۲؛ خسروی (قائد بختیاری)، عبدالعلی، تاریخ و فرهنگ بختیاری (ج ۲)، اصفهان، نشر حجت، ۱۳۷۲، ص ۳۱۳، ۵۸۵، ۵۸۶؛ دانشنامه تخت فولاد اصفهان (ج ۲)، زیر نظر اصغر منتظر قائم، اصفهان، سازمان فرهنگی - تفریحی شهرداری اصفهان، ۱۳۹۲ - ۱۳۸۹، ص ۴۷۳ - ۴۷۱.

۹. فرهنگنامه زنان ایرانی و پارسی‌گوی، ص ۳۷۴ و ۳۷۵؛ به‌نقل از: قزوین در انقلاب مشروطیت، ص ۳۶۹ و ۳۷۰؛ سید محمدعلی گلریز، مینودر یا باب‌الجنه قزوین، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۳۷، ص ۸۹۶ و ۸۹۷.

- ^{۱۱}. سوراخ‌سوراخ.
- ^{۱۰}. چهره.
- ^{۱۲}. پویشیده.
- ^{۱۳}. صدایی که از خوردن کف دست به جایی آید.
- ^{۱۴}. مزدور.
- ^{۱۵}. اعتماددکردن.
- ^{۱۶}. نظارت، نگهبانی؛ در اصل: مراقبت.
- ^{۱۷}. این تلقی شوستر، درست نیست و مانند اکثریت غربیان، ناشی از عدم شناخت جامعه ایران است که حجاب و عدم اختلاط زنان با مردان ایرانی را ناشی از مردسالاری و محبوس‌بودن آنها در منزل و عدم حضور در جامعه می‌دانند؛ حال آنکه به گفته پیتز اوری (ایران‌شناس انگلیسی) که در صفحات بعدی آمده، زنان ایرانی با حفظ حجاب، به‌مراتب، آزادی اجتماعی بسیار بیشتری نسبت به زنان انگلیسی داشتند و در مبارزات ضداستعماری- چنان که در این نوشتار آمده - همدوش مردان شرکت می‌کردند.
- ^{۱۸}. مورگان شوستر، اختناق ایران، ترجمه ابوالحسن موسوی شوشتری، کلکته، مطبع حبل‌المتین، ۱۳۳۳ ق [= ۱۹۱۵ = ۱۲۹۳ ش].
- ^{۱۹}. فرهنگنامه زنان ایرانی و پارسی‌گوی، ص ۱۹۴ و ۱۹۵؛ به‌نقل از: فاطمه مؤمنی، از نبرد دلوار تا حماسه لرده؛ نقش بانوان تنگستانی و دشتستانی در مبارزات ضداستعماری جنوب (۱۹۱۹ - ۱۹۱۵م/۱۲۹۴ - ۱۲۹۷ ش)، تهران، آئینه جنوب، ۱۳۸۸.
- ^{۲۰}. فرهنگنامه زنان ایرانی و پارسی‌گوی...، ص ۳۶۷ و ۳۶۸؛ به‌نقل از: محمدعلی کشاورز صدر، زنانی که به فارسی شعر گفته‌اند؛ از رابعه تا پروین، قرن ۱۴ - ۱۳، تهران، بنگاه میرمحمدی، ۱۳۴۴، ص ۲۶ و ۲۶۱؛ آقابزرگ تهرانی، الذریعه (ج ۹)، قم، مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان، [بی‌تا]. ص ۱۲۴۴؛ علی‌اکبر مشیرسلیمی، زنان سخور (ج ۲)، مؤسسه مطبوعاتی علی‌اکبر علمی، ۱۳۳۷ - ۱۳۳۵، ص ۳۸۷؛ عبدالرحیم عقیقی بخشایشی، مفاخر آذربایجان (ج ۵)، قم، نوید اسلام، ۱۳۷۸، ص ۲۶۶ - ۲۶۶۱.
- ^{۲۱}. ابراهیم فخرایی، سردار جنگل، تهران، انتشارات جاویدان، چاپ دوم، ۱۳۴۶، ص ۳۸۷ و ۳۸۸. ادامه دارد...

و کشتار و تاراج مردم ارومیه، سلماس، خوی و رشت زدند و فجایع زیادی به‌بار آوردند. نیمتاج خانم سلماسی در قطعه شعر حماسی که در همان هنگام سرود، ضمن انتقاد و شماتت شدید از بی‌تفاوتی و عدم مقاومت مردان، عموم مردم را به سلحشوری و مقاومت در برابر متجاوزان فراخواند.

ایرانیان که فَرّ کِیان آرزو کنند
باید نخست کاوه خود جستجو کنند
مردی بزرگ باید و عزمی بزرگتر
تا حل مشکلات به نیروی او کنند
آزادگی به دسته شمشیر بسته‌اند
مردان هماره تکیه خود را بدو کنند
در اندلس نماز جماعت پِیا کنند
آنها که قادسیه به خون‌ها وضو کنند
ایوان پی‌شکسته مرمت نمی‌شود
صدمبار اگر به ظاهر وی رنگ و رو کنند
شد پاره پاره پرده عجم از غیرت شما
اینک بیاورید که زن‌ها رفو کنند
نسوان رشت موی‌پریشان کشیده صف
تشریح عیب‌های شما مو به مو کنند
دوشیزگان شهر ارومی گشاده رو
در یوزگی به برزن و بازار رو کنند
بس خواهران به خطه سلماس خون‌جگر
خون برادران همه سرخاب رو کنند
نوحی دگر بباید و توفان وی ز نو
تا لکه‌های ننگ شما شستشو کنند
قانون خلقت است که باید شود ذلیل
هر ملتی به راحتی و عیش خو کنند^۲

در جریان نهضت ضداستعماری جنگل به رهبری میرزاکوچک جنگلی، عظمت‌خانم فولادلو پس از کشته‌شدن همسر اولش، رئیس طایفه فولادلو و حاکم خلخال شد و برادرش (امیرعشاری) هم از سوی میرزا، حکمران گیلان گردید. عظمت‌خانم از نهضت جنگل حمایت می‌کرد؛ از این‌رو در آخرین روزهای حیات نهضت، هنگامی که میرزا همه یارانش را از دست داد و برخی نیز به او خیانت کردند و خود و اسلحه و مهمات جنگل را تسلیم رضاخان سردارسیه نمودند، میرزا که خسته و تنها، گرفتار برف و بوران شده بود، تصمیم گرفت به خلخال رفته و به منزل عظمت‌خانم پناهنده شود. عظمت‌خانم پس از اطلاع، با وجود مخاطرات فراوان، گروهی از سواران نظامی را به پیشواز میرزا فرستاد تا او را ضمن محافظت، با عزت تمام به خلخال برساند؛ اما اندکی بعد، میرزا در سرمای برف و بوران از پا درآمد.^۳

بعد از پایان کار نهضت جنگل، طوایف محلی مخالف میرزا، به‌همراه نظامیان سردارسیه، املاک عظمت‌خانم را در اردبیل و خلخال مصادره و اثاث زندگی مجلل وی را غارت نمودند و او نیز بازداشت گردید و توهین‌های زیادی شنید. در جریان همان درگیری‌ها سه‌تن از پسرانش و هفت‌تن از برادرزادگانش کشته شدند و خاندان او نیز متلاشی گردید. وی ناگزیر به تهران رفت و با تلاش فراوان و صرف هزینه زیاد موفق شد، املاک مصادره‌شده‌اش را بازپس گیرد.

- پی‌نوشت‌ها**

۱. اصل این مطلب، سخنرانی اینچانب در همایش «میرزا کوچک‌خان جنگلی و نقش زنان در نهضت جنگل»، به‌همینانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد لاهیجان، مورخ ۹/۱۱/۱۴۰۹ بوده که سپس تفصیل یافته و مناجیع آن ذکر شده است.
۲. نگارنده توفیق داشت که شرح حال بیش از نهمصدنفر از بانوانی که منشأ آثار گوناگونی بوده‌اند، از عصر مادها تا دوره مشروطیت (و یا به‌قول برخی از مورخان، دوره تجدد) را به رشته تحریر درآورد؛

ادامه از صفحه قبل

همه‌روزه پول‌های خود را برای اعانه مملکت خود می‌دادند و خدام وطن را تشویق نموده و هر لحظه به چشم حسرت، مادرانه بر آنها می‌نگریستند. در آن موقع و آن ساعت دهشتناک خُرن‌افزا که دل‌های مردان ضعیف شده و خوف حبس و زجر و دار و گلوله‌ریز شدن، بر شجاع‌ترین اهل مملکت، راه یافته و باعث خفقان قلب‌شان شده [بود]، زن‌ها کوتاهی نکرده و از دیگران عقب نماندند.»^{۱۸}

ورق دیگر در مقاومت زنان ایرانی در دوره معاصر، شرکت آنان در مبارزه مسلحانه ضدانگلیسی در جریان اشغال بوشهر توسط نیروهای انگلیسی است. توضیح آنکه «با آغاز جنگ جهانی اول، نیروهای مشترک انگلیسی و هندی به‌منظور حفظ پایگاه‌های نظامی و سیاسی و اقتصادی انگلیس در جنوب ایران، بندر بوشهر را اشغال کردند و کدخدای آنجا را دستگیر و خانه‌اش را غارت نمودند و چندتن از بستگانش را نیز به قتل رساندند. به دنبال آن، نیروهای رزمنده مردمی تحت رهبری رئیسعلی تنگستانی و همکاری تنی چند از خوانین و حکام محلی، به پیکار با نیروهای متجاوز پرداختند؛ ولی با وجود دل‌آوری‌ها و رشادت‌های رزمندگان، به‌سبب کمبود نیرو و تجهیزات و تدارکات، به محاصره و اسارت دشمن درآمدند. در این هنگام گروه ده نفره‌ای از زنان گیسکانی (از دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان برازجان) که مسئولیت اسکان کودکان، زنان و سال‌خوردگان برازجانی و دیده‌بانی و رساندن آب و

معرفی کتاب

- امام علی علیه السلام، امیرالمؤمنین حقا در آیات و روایات**

کتاب «امام علی صلوات‌الله وسلامه‌علیه امیرالمؤمنین حقا در آیات و روایات»، اثری جامع است که جایگاه استثنایی امیرالمؤمنین علی علیه السلام را در آیات قرآن واحادیث بررسی می‌کند. نویسنده با تکیه بر منابع معتب، دلایل قرآنی و روایی امامت علی علیه السلام را به‌گونه‌ای بیان می‌کند که تردیدی در حقانیت، عصمت و برتری شخصیت ایشان باقی نمی‌گذارد.

در این اثر به جایگاه یگانه امام علی علیه السلام اشاره می‌شود که لقب «امیرالمؤمنین» اختصاصاً برای ایشان قرار داده شده و مورد تصریح پیامبراکرم ﷺ است.

عقیده شیعه نسبت به تعیین امام، مادر امیرالمؤمنین علیه السلام، گواهان ولادت درکعبه، ثواب نوشتن و خواندن و شنیدن فضائل امیرالمؤمنین علیه السلام، حب علی علیه السلام حسنه و بغض آن حضرت سیئه است، غدیرخم درروایات اهل تسنن، شهادت به ولایت امام علی علیه السلام در اذان و ده‌ها مطلب و روایت تاریخی در وصف مولود کعبه را می‌توانید دراین اثربخوانید.

این کتاب را می‌توانید از فروشگاه اینترنتی نشر حوزه به نشانی: www.nashrehowzeh.ir تهیه نمایید.

- مستشرقان، روحانیت و انقلاب اسلامی ایران**

بررسی و نقد دیدگاه مستشرقان در زمینه نقش روحانیت در شکل‌گیری انقلاب اسلامی ایران

«مستشرقان، روحانیت و انقلاب اسلامی ایران»، عنوان کتابی پژوهشی است که با حمایت دبیرخانه حمایت از طرح‌های پژوهشی معاونت پژوهش مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه در چهارفصل، به‌قلم حجت‌الاسلام سعید باغستانی تدوین شده است.

فصل اول: «مفاهیم و کلیات»؛ روحانیت در معنای لغوی و اصطلاحی مستشرقان با تعریف عام و خاص و نیز مفهوم انقلاب اسلامی؛

فصل دوم: «تحلیل مستشرقان از تبیین جریان‌شناسی روحانیت

درانقلاب اسلامی»؛

فصل سوم: «تحلیل مستشرقان از کارکرد روحانیت شیعه در انقلاب اسلامی»؛

فصل چهارم: «تحلیل مستشرقان از نقش روحانیت درهدایت و معماری انقلاب اسلامی» که به نقش روحانیت درراهبری فکری، مدیریت و معماری و نیز مشارکت و سازمان‌دهی مردم پرداخته است.

برای تهیه کتاب به فروشگاه اینترنتی www.nashrehowzeh.ir یا به نشانی قم، خیابان معلم، جنب بیت امام خمینی علیه السلام، مؤسسه انتشارات حوزه‌های علمیه مراجعه کنید. شماره ۹۳۸۷۹۲۴۲۹۹ پاسخ‌گوی شماست.

- آینده‌پژوهی جمعیت در ایران؛ «سناریوها، فرصت‌ها و چالش‌های پیش‌رو»**

این کتاب در پنج فصل، سناریوها، فرصت‌ها و چالش‌های پیش‌روی جمعیت ایران را بررسی کرده است.

فصل اول، به کلیات و مفاهیم جمعیت، جمعیت‌شناسی، سیاست‌های جمعیتی، آینده‌شناسی ،آینده‌پژوهی، آینده‌نگری و... پرداخته است.

فصل دوم، درآمدی برآینده‌پژوهی، روش‌های آینده‌پژوهی، روش واکاوی انواع سناریوها، مشکلات سناریونویسی، روش دیده‌بانی آینده‌شناسی، سناریوها، آینده‌شناسی آرمان‌گرا، آینده‌شناسی معناگرا و...

فصل سوم، بررسی تغییرتحولات جمعیتی و علل و عوامل آن، ضرورت پویانمایی از خانواده دراسلام، مرگ‌ومیر وامید به زندگی، شهرنشینی شتابان و کاهش جمعیت، افزایش طلاق، کاهش ازدواج وافزایش سن ازدواج و... را بررسی کرده است.

فصل چهارم، سناریوهای پیش‌بینی جمعیتی ایران در افق ۱۴۳۰، متغیرهای ساختار جمعیت، حرکت جمعیتی، افزایش سقط جنین، ازدواج سفید و... تحلیل نموده است.

فصل پنجم، فرصت طلایی پنجره جمعیتی، توسعه کیفی